

Nijeme mape

Odnos subjekta prema objektu nalazi se u osnovi svake teorije i konstrukcije znanja kao zbira spoznaja kojima se stvarnost poima. Pritom, postoji čitav niz sredstava reprezentacije i kreacije stvarnosti, a možda najfascinantniji od svih je jezik.

Wittgenstein stoga navodi da je jezik model svijeta (stvarnosti) te da su granice našeg jezika ujedno granice našega svijeta. Umjetnica Lana Čmajčanin svojim se posljednjim ciklusom radova naziva Nijeme karte, odmiče od simboličkih ka realim granicama našega svijeta, osvrće se na povijesna razgraničenja Bosne i Hercegovine te u fokus stavlja kartografiju kao specifično sredstvo reprezentacije stvarnosti. Pored jedinstvenog metričkog sistema, kartografija prije svega pretpostavlja kosenzus oko prezentirane faktografije, njenu objektivnost i znanstvenu utemeljenost. Karte se redovito čitaju u duhu pozitivizma, kao mjesta pročišćena od subjektivizma, ideologija te bilo kakvih koncepcija izvan provjerljivih činjenica. Karte se čitaju kao istina. Upravo taj diskurs vjerodostojnosti kartografije Lana Čmajčanin prepoznaje kao segment realnosti kojeg valja prisvojiti u umjetničke svrhe, dok povijesnu kartografiju Bosne i Hercegovine prepoznaje kao gradivno tkivo svojih radova. No učinak Laninih Nijemih karti posve je neočekivan, one se čitaju kao izostanak istine.

Povijesne karte Bosne i Hercegovine, od vremena Rimskog carstva pa sve do Daytonskog sporazuma, odražavaju interese i geopolitičke pretenzije njihovih stvaraoca, europskih imperijalnih sila. Karte BiH nisu samo sredstva reprezentacije već sredstva kreiranja i održavanja geopolitičke moći. One su modeli dominacije pojedinih imperija, ideologija, nacija, jezika, kultura i muškog roda. One potvrđuju Foucaultovu tvrdnju da istine nema izvan moći. Lanine Nijeme karte pred posjetitelja podastiru sve povijesne formacije bosanskohercegovačkog teritorija i pozivaju ga da odabere i kreira njegove granice prema vlastitim željama. Pozicioniranjem svakog posjetitelja u položaj moći Lana dovodi kritiku kartografije do ekstrema, njenu prividnu objektivnost otvara mnoštvu individualnih interpretacija. S navedenim procesom započinje još 2011. godine radom imena Bosnia and Herzegovina - Tailoring and Sewing u kojem su posjetitelji pozvani sjest se za krojački stol te, uz pomoć škara, krojačkog metra i krede, konca i igle, skrojiti i sašiti Bosnu i Hercegovinu po njihovoj mjeri. Lana im pritom nudi kartu BiH-a oblikovanu u maniri krojnih listova koje obično pronalazimo u časopisima poput Burde.

Geometrija mjesta, rad nastao 2014. godine, nastavlja s praksom korištenja povijesne kartografije prostora BiH-a kao didaktičke podloge za aktivno uključivanje posjetitelja. Ovog puta na transparentnim folijama otiskuje konture granica Bosne i Hercegovine od perioda Rimskog carstva pa do Daytonskog sporazuma, preuzete iz udžbenika. Naziva ih Nijemim kartama referirajući se na karte tradicionalno korištene u sklopu školskog kurikulumu geografije, prazne mape s iscrtanim granicama zemalja koje učenici postepeno ispunjavaju novostečenim znanjima o geografiji tih zemalja. Koristeći se još jednim didaktičkim alatom, grafoskopom, Lana osvjetljava te Nijeme karte i posjetitelju dopušta interakciju, uparivanje i preklapanje folija prema vlastitom nahođenju, kao

metodu individualne povijesne interpretacije zadanog prostora.

Inzistiranjem na školskom instrumentariju te didaktičkoj metodologiji Lana Čmajčanin ukazuje na bitnu dimenziju povijesne, ali i suvremene kartografije BiH – ona pripada isključivo domeni muškoga roda. Pozicija žene ne ogleda se u definiranju granica i kreaciji znanja već uz njegovo posredovanje i prenošenje putem obrazovanja.

Nijeme karte, postaju centralnim motivom i Lanina najnovijeg rada (istoimena naziva) koji transparentnost folije nadograđuje fragilnošću stakla. Pedeset i šest staklenih gravura postavljenih u galerijski prostor omogućava vizualni prodor kroz povijesnu slojevitost geopolitičkih struktura, ali i fizičko kretanje kroz pluralizam povijesnih realiteta. Sam postupak graviranja donekle ukazuje na komemorativnost, na uvažavanje postojanja ali i markaciju kraja. Praznina Nijemih karti može se shvatiti dvojako, kao odraz unutarnje praznine uslijed izostanka znanja izvan centara moći, ali i kao prostor autorefleksije s potencijalom upisivanja novih znanja. Otvorenost tumačenjima, svojstvena Nijemim kartama, u suprotnosti je s determinacijom prostora sugeriranom u radu 551.35 – Geometrija vremena. Preklapanje 35 povijesnih karti koje prikazuju BiH kao dio različitih državnih tvorevina kroz proteklu 551 godinu rezultira informacijskom bukom, prevelikom količinom uslojenih podataka čije žarište nalazimo upravo na teritoriju Bosne i Hercegovine. Izmjene granica BiH, nataložene kroz povijest, u Laninu se radu prepoznaju kao zone zacrnjenja koje svaku daljnju intervenciju čine jalovom, a refleksiju o teritorijalnoj cjelovitost zemlje praktički nemogućom. I upravo na relaciji naznačenih krajnosti - otvorenosti ka novim interpretacijama, ali i nemogućnosti istih uslijed povijesnog zasićenja - kreću se Lanine Nijeme karte, kao i svi pokušaji promišljanja državnosti i suvereniteta teritorija Bosne i Hercegovine.

[piše Vana Gović]